

TÜRKLER MÜSLÜMANLIĞI SEÇİYOR

Önceki bölümlerde anlatılan olayları tekrar hatırlarsak; Araplarla Türkler arasında Ceyhun ırmağı sınır idi. Araplarda, Emeviler iktidardaydı. Emeviler Arap olmayanlara karşı iyi davranmıyorlardı. Ama, Türklerden çekindikleri ve güçleri de kalmadığı için, ileriye de gidemiyorlardı. Aralarındaki savaşlar, Türklerle Emevilerin arasını açtı. Çünkü Türklerden çekinen Araplar, zayıf yakaladıkları Türk boylarına karşı çok acımasızdılar. Araplar, Emeviler döneminde Farslara karşı da çok sert davrandılar. Bu nedenle Horasan Türkleri ve Farslar, Abbasilerin Emevileri yenerek iktidarı ele geçirmelerinde etkili oldular. Hem bu yardımın hem de Ebu Müslim'in etkisiyle, Türklerle Araplar, Talas savaşında, Çin'e karşı aynı safta savaştılar.

Bu birlikteliğe karşın İslamiyet, Orta Asya'da hemen yayılmadı. Bunun bir sebebi Arapların geçmişte Türklerle karşı olan acımasızlıkları ise, diğer bir nedeni de Ebu Müslim'in başına gelenlerdir. İran ve Orta Asya'da çok sevilen Ebu Müslim henüz 35 yaşında iken, kendisinden çekinen Abbasi Halifesi El-Mansur tarafından sarayına davet edilerek öldürüldü (756). Bu olay tekrar Araplarla, Arap olmayanların arasını açtı. 810 yılına kadar İran'ın doğusundaki her dinden milletler, Araplara karşı birleştiler. Ebu Müslim'in intikamını almak amacıyla sıkça ayaklandılar. Diğer taraftan Göktürklerin yerine geçen Uygurlar, yönlerini Çin'e çevirdiler. Bütün bu sebeplere Manicilik dininin Uygurlarda yayılması da eklenince, Orta Asya'da İslamiyet hızlı yayılmadı.

Arapların devlet olarak ilgilenmemesine karşın, Orta Asya'da ticaret yaparak dolaşan Müslüman misyonerler çoğaldı. Tarih, Müslümanlığa Orta Asya Türklerinin devlet olarak geçişini beklerken, ses İdil (Kama) Bulgarlarından geldi. 921 yılında Bulgar Hanı Almış (Almas Silgi), Abbasi Halifesi El-Muktedir Billah döneminde(908-932) İslamiyet'i kabul etti ve Cafer adını aldı. Bu kabulde bir başka etken daha vardı. Rus Knezi İgor Rürük 912 yılından itibaren Bulgar ülkesine şiddetli hücumlar yapıyordu. Ruslardan bıkan barışçı Bulgar halkının hakını Almış Han, 921 yılında halifeye elçi göndererek din adamlarının dışında ayrıca kale ve istihkamlar kurmak için uzman kişiler de istedi. Halifa ise, bu sırada tam onbir bin harem ağası olan bir haremde zevke dalmış olmasına rağmen, isteğe olumlu cevap vererek, hem istihkâm hem de din konusunda yetkililer gönderdi. Ancak, Türklerde hükümdarların halka kendi dinini kabul etmesi için baskı yapmama geleneği, burada da gerçekleşti. Din seçiminde serbest kalan halkın Müslüman olması zaman aldı.

I. Göktürk Devleti'nin yıkılışından sonra (630) Türkler, Müslümanlarla tanışmıştı. Bilge Kağan döneminde (716-734) ise Araplarla -büyük çaplı olmasa da- savaştılar. Ama 944 yılına kadar Türklerin Müslüman olma oranı yüksek değildi. Burada dikkati çeken bir konu, kendileri eski atalarının dinine inanan Türk hükümdarların, Müslüman olan halka hiçbir baskı uygulamamalarıdır. Halbuki Romalı devlet adamları, Hıristiyanlığı seçenlere karşı çok acımasız davranmışlardı. Bütün bu olaylar gösteriyor ki, **Türkler kılıç zoruyla İslamiyeti kabul etmedikleri gibi, topluca ve hemen Müslüman olmadılar.** Kitabın Türklerde dine karşı merak bölümünde görüleceği üzere, eğer Türkler kılıçla Müslüman olsalardı, ilk önce Hazar Türkleri İslamiyet'e girerlerdi. İkinci olarak da Göktürkler Müslüman olurlardı. Türklerin Müslüman olduktan sonra İslâmın bayraktarı ve kılıcı olmalarının belki de önemli bir nedeni, kılıç zoruyla değil, kendi arzularıyla Müslüman olmalarıdır.

IX. asrın ortalarında(840) Uygurların yıkılmasından sonra Oğuz (Yağma) boyları ile Karluk Türkleri, Yabgu Karahan başkanlığında bir devlet kurdular. Orta Asya'nın kuzey kesiminde kurulan devlete, kurucunun adından dolayı Karahanlılar denilir. Karahan hükümdarlarından Saltuk Buğra iki yüz bin çadırıyla birlikte, İslamiyet'e girdi (944). Diğer Türk hükümdarlarından farklı olarak, İslamiyet'i devletin resmi dini olarak kabul etti. Bu kabul Müslümanlığın devlet içerisindeki yayılmasını hızlandırdı. Ancak asıl gelişme, oğlu Musa Baytaş zamanında oldu. Ülkelerindeki Müslümanların sayısı hızla artan Karahanlılar, 999 yılında güneye doğru ilerlediler. Ebu Nasır Ahmed Komutasında Buhara'ya girdiler. Samanoğulları devletini yıktılar. Abbasi Halifesi de bu olaydan sonra, Ebu Nasır Ahmed'i İslam hükümdarı olarak tanıdı. Böylece Halifenin ve diğer devletlerin de tanıdığı ilk Müslüman Türk devleti özelliğine sahip oldular.